

S A Y I 7 • 2 0 0 2

İslâm
Araştırmaları
Dergisi

TURKISH JOURNAL OF ISLAMIC STUDIES

 İSAM
TÜRKİYE DİYANET VAKFI
İSLÂM ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Juynboll, bu bölümün sonunda Schacht'ın ortaya attığı ortak ravi (common link) teorisinin mükemmelliğini vurgulamaktadır. Juynboll, bu teoriyi daha sonra çeşitli makalelerinde geliştirmiştir.⁹

Sonuç olarak Juynboll'un bu eserinin özellikle kaynak kullanımı bakımından oldukça hatalı olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak onun ileri sürdüğü bir çok görüş de temelsiz kaldığından geçerliliğini yitirmektedir. Meşhur hadislerin bazı ilk dönem kaynaklarda bulunmadığından yola çıkarak söz konusu hadisin daha sonraki bir zaman diliminde ortaya çıktığını ileri sürmek tutarlı bir metot olarak gözükmemektedir.

Ebubekir Kuzudibi

Ruskaya Idea (Rus Düşüncesi)

Nikolay A. Berdyayev

İzdatelsto Folio, Moskva 2000, 400 sayfa.

Nikolay A. Berdyayev (d. 6 Mart 1874/Kiev- ö. 23 Mart 1948/Paris), Marksizmin Sovyet yorumuna karşı çıkan felsefeci ve teolog olarak Hıristiyan Varoluşçuluk akımının önde gelen temsilcilerinden biri olmuştur.

1894'te Kiev Üniversitesi'nde başlayan öğrencilik yıllarında Marksist etkinlikleri yüzünden Rusya'nın kuzeyindeki Volgograd'a 1899 yılında üç yıl için sürgüne gönderildi. Serbest bırakıldıktan sonra Almanya'ya dolaştı ve 1904'te Rusya'ya geri döndü. O dönemde Petersburg'da yaygın olan dini ve kültürel canlanma akımına katıldı. Daha sonra 1907'de Moskova'ya yerleşerek Rus Ortodoks Kilisesine girdi. Kutsal Sinod'a (Holy Sinod) yazdığı bir makale yüzünden 1914'de yargılandı, ama 1917'de devrim patlak verince, hakkındaki dava da düştü. Yeni rejimle arası iyi olduğundan 1920'de Moskova Üniversitesinde felsefe profesörlüğüne atandı. Fakat iki yıl aradan sonra, Marksizm'in Sovyetler Birliği'ndeki biçimini benimsemeyeceği açıkça ortaya çıkınca, sınır dışı edildi. 1922'de Berlin'de Felsefe ve Din Akademisini kurdu. 1924'te Akademiye Paris'e

---

9 Eseri tercüme eden Salih Özer, bu tür teknik terimlerin daha iyi anlaşılması amacıyla Juynboll'un 'Hadis İlimindeki Kimi Terimlerin (Yeniden) Değerlendirilmesi' adlı makalesini de esere eklemiştir (s. 297-344).

taşıdı, orada Sovyet Komünizminin eleştirisine ağırlık veren *Put* (1925-40, *The Way*) dergisini çıkardı. Fransa'daki en ünlü Rus göçmeni oldu.

Berdyayev varoluşçu temellere dayanan felsefesini daha da geliştirerek, aslında mantıksal ve ussal yöntemler yerine sistematik olmayan, gizemli anlatım biçimlerinden yanaydı. O, doğrunun "tinin aşkın dünyasından sızan bir ışığın ürünü" olduğunu savunurdu. Düşünüre göre, insanın büyüklüğü de, bu tinsel dünyadan ve tannısal yaratma yeteneğinden pay almasından kaynaklanıyordu. İnsanın çevresindeki karmaşayı yarıp geçerek doğruya ulaşmasını sağlayan da bir yaratma eylemiydi. Böylece Berdyayev, çağdaş insanın manevi durumuyla yakından ilgilenecek, Rönesans düşüncesinin karşısına ortaçağ uygarlığını çıkarır.

Çağındaki değişmelere karşı çok duyarlı olan Berdyayev, "modern tarihin çelişkileri"nin, insanın dünyaya yeni bir canlılık getireceği yeni bir "tannısal-insansal yaratma"¹ (divine-human creation) döneminin habercisi olduğu inancındaydı. İnsanın kendi yazgısını değiştirebileceğini savunan bu düşünce, Marksist ilkedden izler taşıyordu. Berdyayev "Sovyet düzeninin cürüm ve zorbalığı"nın kınamakla birlikte devrimden sonra Rusya'da sağlanan ilerlemede "tannısal ve insansal yaratma"nın izlerini görüyordu.

Nikolay Aleksandroviç Berdyayev evrensel dünya görüşü sistemine karşı gelmiştir. Onun yazılarında çelişkili söylemler görmek mümkündür, ama onun asıl gücü- dünyanın parçalanmış kısımları arasında kaybolmuş bağı yeniden kurup, manevi görgünün bütünlüğünü geri vererek, bizim varlığımızın anlamsız ve karmakarışık teferruatına rağmen "Bütün"e ulaşabilen keskin manevi sezgisindeydi.

Bu kitapta Berdyayev XIX-XX yüzyıldaki hızlı değişim sürecinde Rus düşüncesinin oluşumunu anlatmaya çalışmıştır. Eser iki büyük bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm XIX yüzyıl ve XX yüzyıl başlarında Rus düşüncesinin esas problemleri olarak isimlendirilerek, on altı başlıktan oluşmuştur. İkinci bölüm ise Dostoyevski'nin dünya görüşü başlığı altında dokuz altı başlıktan teşekkül etmiştir.

Berdyayev eserin başlarında Rus halkının kısaca tarihi süreç içindeki yerini ortaya koymaya çalışmıştır. Yani tarihi olaylar karşısında Rusların etki ve tepkilerini, aynı zamanda bütün bu olanların Rus düşünce sistemine yansımalarını Rus aydınlarının eserlerinden kaynak vererek kendi

1 Terimin Rusçası-"çelovekobojestvo i bogočeloveçestvo"dur.

metoduyla açıklamıştır. Batı hayranlığı döneminin başlarında Rus aydınlarının da tavırlarını çok güzel bir üslupta açıklayan Berdyayev, Rus düşüncesinde Batılılaşma akımlarının ve onlara karşı olan düşünce akımlarının görüşlerini ortaya koymuştur.

Yazarın kullanmış olduğu metot bazen tasviri bazen de hikayesel olmuş ama asla çok zor ve anlaşılmaz denmesi mümkün değildir. Bu eser Rusya Tarihi, siyasi düşüncesi ve kültürü bağlamında gerekli bilgileri içeren eserlerden biri sayılabilir. Çünkü Berdyayev eserde Rus sosyal ve politik düşüncesinde dinsel sembollerin yerini tartışmaya çalışmış ve bu hususta kullanmış olduğu düşünce yöntemi kendi inancı ve bağlı olduğu ideolojiye göre olmuştur. Eserin ilginçliği de burasındadır. Aynı zamanda ilgi çeken bir diğer husus ta, Berdyayev'in Rus zihinsel geleneğine XIX yüzyıl Batı düşüncesinin, özellikle Alman felsefesinin etkisinin yorumu ve aynı zamanda kendisinin Rus ateizminin mistik (dinsel) yönünün analizi olmuştur.

Bu eser, Modern Rusya araştırmalarından bir başlangıç veya giriş kitabı olarak ele alınabilir. Türkiye'de ilmi araştırmalarda Batı tarihi, ilmi-felsefi düşüncesi hakkında derli toplu çalışmalar ve tercüme olmasına rağmen, Rusya'nın düşünce ve felsefi çalışmaları ihmal edilmiş görülmektedir. Her ne kadar Dostoyevski, Tolstoy gibi büyük Rus yazarlarının eserleri Türkçe'ye tercüme edilmiş olsa da, bu düşünürlerin felsefi alt yapılarının ve Rus düşüncesine etki eden tarihi olayların ve cereyanların bir Rus düşünürü tarafından değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Hele büyük bir zaman diliminde Rus baskısı altında kalmış olan Orta Asya ve Kafkasya Türk toplumlarının da bu düşünce geleneğinden etkilenmiş olabileceğini dikkate alırsak, o zaman bu toplumların sosyolojik ve antropolojik araştırmalarında da Rus düşüncesinin rolünün açıklanması zarureti ortaya çıkacaktır. Eser İngilizce, Almanca ve Fransızca'ya tercüme edilmiştir. Türkiye'de eserin orijinal dilde baskısı yanında İngilizce baskısı da vardır.

Berdyayev'in önemli yapıtları arasında şunları sayabiliriz:

Duh i realnost (1927; Özgürlük ve Tın), *O Naznaçeni Çeloveka* (1931, İnsanın Yazgısı), *İstoki i Smisl Russkogo Kommunizma* (1955, Rus Komünizminin Kökeni), *Samopoznaniye i Opit Filosofskoy Avtobiyografi* (1949, Düş ve Gerçek, Otobiyografik Bir Deneme), *Essai de metaphysique Eschatologique* (1946, Eskatolya Metafizigi Üzerine Demene).

Mehriban Gasımova